

Dierenbescherming en Dierenbestrijding

Een pleidooi voor kennis, voorlichting en samenwerking

Dierenbescherming en dierenbestrijding zijn voor veel mensen tegengestelde begrippen. Die tegenstelling kan worden overbrugd door kennis, samenwerking en voorlichting. Kennis van leefomstandigheden van dieren is de basis van preventie. Preventie van het gebruik van biociden en onnodig dierenleed. Kennisontwikkeling voorkomt ook dat het maatschappelijke debat en de praktijk worden beheerst door emoties, met alle tegenstellingen van dien. Samenwerking heeft toekomst. In veler belang. Integrated Pest Management (IPM) is er een voorbeeld van.

Albert C.M.
Weijman

Goed en kwaad volgens Dr Albert Schweitzer

'Niet de mens maar de muis verdient de Nobelprijs'. Dat is de titel van een artikel dat in december 2008 in het dagblad Trouw verscheen en dat werd geschreven door de biologe en filosoof Ellen ter Gast. Het artikel is een lofzang op de muis als proefdier en als martelaar. 'Als het medicijn tegen Alzheimer, aids of kanker ooit wordt gevonden, dan danken we dat aan de muis' meent dr. Ter Gast.

Wanneer we muizen dankbaar moeten zijn dan ligt het voor de hand dat we het leven van muizen moeten respecteren, dat we muizen dus rechten op basis van intrinsieke waarden moeten toekennen en dat we ze een natuurlijk leven moeten gunnen. Dat we ze alleen maar mogen doden na een uiterst zorgvuldige afweging van de rechten van mens en dier. Het is tijd voor een nieuwe ethiek waarbinnen de zorg voor het milieu, de natuur en de rechten van mens en dier op elkaar moeten worden afgestemd. De beroemde filosoof en arts Albert Schweitzer gaf ooit een universele definitie van goed en kwaad.

GOED IS:

LEVEN BEHOUDEN, LEVEN BEVORDEREN, LEVEN, DAT VOOR ONTWIKKELING VATBAAR IS, TOT ZIJN HOOGSTE WAARDE BRENGEN.

KWAAD IS:

LEVEN Vernietigen, Leven Schaden, Leven, dat voor ontwikkeling vatbaar is, tegenhouden.

Zo gezien is dierenbescherming goed en dierenbestrijding kwaad. Als tropenarts in het Afrikaanse Lambarene heeft Schweitzer het zelf met die tegenstelling moeilijk gehad. Natuurlijk koos hij voor de mens wanneer hij de veroorzaker van de slaapziekte moest bestrijden. Maar steeds, schrijft hij, is de keuze voor leven en dood weer een bewuste keuze, een keuze die hij baseerde op zijn ethiek van de eerbied voor het leven. Die bewuste keuze is ook terug te vinden in onze Flora- en Faunawet waar artikel 2 spreekt van de zorgplicht:

1. Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving.
2. De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten voorzover zulks **in redelijkheid** kan worden gevergd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voorzover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.

In essentie is de Flora- en Faunawet een wet ter bescherming van dieren, ook al zijn er veel uitzonderingen mogelijk die jacht en bestrijding onder voorwaarden toelaten. De Wet Gewasbeschermingsmiddelen en Biociden dient als 'bestrijdingswet' een tegenovergesteld doel maar ook in deze wet wordt in artikel 18 een zorgplicht beschreven:

*Een ieder is verplicht ten aanzien van gewasbeschermingsmiddelen of biociden of de tot die middelen behorende werkzame stoffen alsmede ten aanzien van lege verpakkingen voldoende zorg in acht te nemen. Die zorg houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten gevaar ontstaat of kan ontstaan voor de mens, voor dieren of planten waarvan de instandhouding gewenst is, voor planten die aan anderen toebehoren of voor bodem of water, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten voor zover zulks **in redelijkheid** kan worden gevergd, dan wel onverwijld alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd teneinde voornoemd gevaar te voorkomen of de nadelige gevolgen daarvan te beperken en zoveel mogelijk ongedaan te maken.*

De keuze tussen beschermen en bestrijden blijkt in de praktijk een kwestie van wiken en wegen te zijn, een kwestie van schijnbaar tegengestelde belangen, een kwestie van redelijkheid ook.

Wat is redelijk?

Ook vanuit de ethiek bezien is de praktijk minder ideaal dan de theorie want muizen in laboratoria worden in kooien gehouden, lijden pijn of sterven vroegtijdig tijdens experimenten. Buiten het laboratorium en zelfs binnen laboratoria worden muizen door de meeste mensen als ongedierte beschouwd dat bestreden moet worden. Waarom? Omdat vele mensen menen dat muizen en ratten 'eng' zijn en dat ze een onaangename geur verspreiden. Omdat muizen en ratten zich zo succesvol voortplanten dat ze tot een plaag worden, schade veroorzaken en ziekten kunnen verspreiden. Daarom worden muizen door mensen bestreden, met alle macht en met toegelaten bestrijdingsmiddelen die de bloedstolling verhinderen. Dat proces is efficiënt, maar pijnlijk. Volwassen muizen sterven na het eten van lokaas met anti-coagulanten aan inwendige bloedingen en honger, de jongen in het nest sterven mee. Het is een langzame en pijnlijke dood. Dan is er nog het natuurlijke, maar wrede spel van kat en muis. Vallen en klemmen veroorzaken nog de minste pijn, tenminste wanneer de veer maar krachtig genoeg is en op de juiste plaats toeslaat. Dat is in de praktijk niet altijd het geval. *Sudden death* is een zachte en dus 'goede' dood. Nog steeds worden er illegaal lijmvallen gebruikt en die veroorzaken veel meer leed. Kinderen die goedbedoeld muizen houden, verzorgen die maar zelden deskundig, met alle onbedoelde muizensterfte van dien. Dierenliefhebbers en dierentuinen voeren levende muizen aan slangen en aan stootvogels omdat muizen voor hen natuurlijk voedsel zijn. Het zijn voorbeelden van feiten uit de praktijk. Feit is ook dat pijn pijn is. De pijn van een knuffelbaar huisdier is gelijk aan de pijn van een plaagdier. We hebben het nog steeds over feiten. We hebben het over een pijnlijke paradox tussen dierenbescherming en dierenbestrijding. Over leven en dood. Over menselijk handelen. Over keuzes die bewust of onbewust door mensen worden gemaakt. Wat is redelijk? Daar zullen we met alle betrokkenen over moeten blijven nadenken.

Wilde burens, probleem dieren en probleem mensen

In 1997 werd het boek 'Wild Neighbors' uitgegeven door de Humane Society of the United States. Dat is een natuurbeschermingsorganisatie met tien miljoen leden die zich inzet

voor een harmonieuze samenleving tussen de mens en de natuur om hem heen. De schrijver, John Hadidian, spreekt in dit boek niet van ongedierte en zelfs niet van plaagdieren, maar van probleemdieren. Van het gezichtspunt van dieren beschouwd kan men dan ook wel ironisch speken van probleem-mensen. De primaire benadering van het boek is: bewustwording, kennis en voorlichting. De problematiek die in 'wilde burens' wordt beschreven is natuurlijk niet nieuw, maar wel actueler dan ooit. Door de toenemende wereldbevolking neemt ook de omvang van de territoria van de mens toe, met andere woorden, steeds meer natuur moet wijken voor buitenwijken, industrieterreinen en akkers. Dat alles gaat ten koste van territoria van dieren en de biodiversiteit. Alleen uiterst succesvolle dieren en planten kunnen overleven en sommige soorten zijn zo succesvol dat de mens zich gedwongen ziet om in de strijd geen enkel middel te schuwen. Actueel is ook de realiteit van de klimaatverandering waardoor territoria van veel dieren en planten verschuiven. Zo komen in Nederland nu diersoorten voor die zich hier twintig jaar geleden niet konden handhaven. De kansen voor bijvoorbeeld tijgermuggen zijn gunstig. Ook zwarte ratten houden van een warm klimaat en het is dus niet vreemd dat de populaties van zwarte ratten verder zullen toenemen wanneer overheden en burgers de noodzaak van preventie onderschatten. Mensen en dieren zijn elkaars probleem geworden. Niet zonder reden verscheen in 2007 de nieuwste editie van 'Wild Neighbors'.

Kennis en voorlichting

Ook in Nederland keert het tij, langzaam maar zeker. Zo is de filosofie en praktijk van Integrated Pest Management (IPM) gemeengoed geworden binnen de branche van plaagdiermanagementbedrijven. Van ouds speelt de Dierenbescherming een belangrijke rol wanneer het om de rechten van dieren gaat.

Binnen het parlement laat de Partij voor de Dieren van zich horen en roepen haar leden overheden en burgers om uitroep-tekens en vraagtekens te zetten bij de traditie en de routine in de omgang met dieren. Zelfs in de wereld van de dierenbescherming en in de wereld van de dierenbestrijding komt veel ontkenning, veel routinematig denken en handelen voor. Veel emotie ook. In het algemeen gesproken hebben mensen voor huisdieren, landbouw- en proefdieren meer compassie dan voor onaardige, hinderlijke of schadelijke dieren. Daarbij maakt onbekend ook nog eens onbemind. Het is niet voor niets dat kennis de basis is van ethisch handelen. Kennis is ook de basis van voorlichting aan het publiek en van beroepsopleidingen voor professionals. PREVENTIE wordt met hoofdletters geschreven. Het is niet voor niets dat de overheid veel meer aandacht wil gaan geven aan natuur- en milieu-educatie. In dat kader is er veel voor te zeggen om 'Plaaagdieren en Dierplagen' als centraal thema te kiezen. Het KAD pleit daarvoor in editie 2008-1 van Dierplagen Informatie. Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst.

Samenwerking: de tegenstelling voorbij

Wanneer we over dierenbescherming praten dan praten we over belangen, over belangen van dieren die vaak tegenstrijdig lijken te zijn. Economische belangen vooral, die zich vertalen in politieke tegenstellingen die om overbrugging vragen. In de opvatting van de auteurs is er maar één basis die tot overbrugging en synthese van belangen kan leiden en dat iskennis. Dat is vanouds de centrale doelstelling van het Kennis- en Ad-

viescentrum Dierplagen. Het delen van die kennis is de basis van samenwerking. Dierenbescherming en dierenbestrijding symboliseren tegenstellingen die niet tegengesteld hoeven te zijn. Tegenstrijdigheden zijn nog wel te vinden in de praktijk. Daar waar kennis ontbreekt of niet volledig wordt toegepast. Dat geldt voor bestrijdingstechnici maar ook voor dierenliefhebbers.

In de allereerste aflevering van 'Rat en Muis', de voorloper van Dierplagen Informatie, schrijft de directeur Dr C.J.Briejer van de Plantenkundige Dienst in zijn inleiding:

Een rat is "maar" een rat. Maar óók tegenover deze dieren hebben wij een morele verantwoordelijkheid. Wij moeten het bestrijden, dus het doden tot het uiterste beperken door te voorkomen dat de rattenstand te hoog wordt.

Deze woorden werden in 1953 geschreven, maar klinken alsof ze in 2008 werden geschreven. De belangen van volksgezondheid, milieubeheer, natuurbeheer en dierenrechten vinden afstemming binnen een geïntegreerde benadering van plaagdierbeheersing. Integrated Pest Management (IPM) is nog steeds in ontwikkeling en heeft zeker toekomst.

Literatuur

John Hadidian, **Wild Neighbors**, The humane approach to living with wildlife, Humane Society Press, 2007, ISBN 0-9748400-8-4